

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Simán Erzsébet*
Cím: *Látogatás Varsányi Irénnél és Kürti Józsefnél*
Az Újság

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Idő

"1925"

Személy

Látogatás Varsányi Irénnél és Kürti Józsefnél. 25. 3. 15.

Varsányi Irén — Szomorú Dezső «Bellá»-jában.

Varsányi Irén a Vigszínház születésekor született és a Vigszínház fejlődésével párhuzamosan lett a magyar színház művészet egyik legragyogóbb büszkesége.

Neve akkor kezdett beidegződni a közönség érzés- és gondolatvilágába, amikor a színművésztünk nagy reneszánsza bekövetkezett és a patétikus színjátszó irány a naturalista stílusba fejlődött át. A Vigszínház volt ez irány utlóöröje, melynek tehetséges gárdájában Varsányi Irén az új stílus legkomolyabb erőssége lett, a színház alapításától kezdve.

Varsányi Irén minden szerepében magát az Életet viszi a színpadra, síró, zokogó és vidáman kacagó leány- vagy asszonyalakokat, az egyszerűség és keresetlenség klasszicitásával, ösztönös közvetlenségével. Varsányi Irén soha, egy pillanattig nem vett igénybe alakításaihoz komplikált művészi eszközöket, mert minden hangja, minden mozdulata, minden gesztusa a lelke legbensőjéből fakadt, a spektrum összes színeiben pompázó nagy-szerű egyéniségéből.

Varsányi Irén tipikusan csendes művész, aki mégis a legnagyobb szenvedélyek és érzelmi hullámok kifejezésére képes. Kiválasztott ő, aki még egy-egy halk sóhajával is mélyes perspektívákat nyit meg és felülmúlhatatlan emberábrázolótehetségével a szív legfinomabb és legérzékenyebb hurjait hozza dallamos remegésbe. Par excellence drámai színésznő, akinek neve szorosán és elválaszthatatlanul egybe van forrva a modern magyar dráma fejlődésével. Szomorú Dezső, Molnár Ferenc, Bródy Sándor, Lengyel Menyhért, Heltai Jenő és Jób Dániel darabjainak emlékezetes nagy sikere fűződik Varsányi Irén nevéhez, nem is szólva arról, hogy a külföldi drámaírók alkotásainak egész sorozatát vitte diadalra a Vigszínház színpadán.

Varsányi Irén egész csomó szindarabban játszott több szerepet, úgy, hogy azokban a darabokban, melyekben pályája kezdetén naiva szerepeket játszott, később az érett asszony szerepét vette át. És senki sem csodálkozott rajta, hogy a szerepek sulya ezekben a darabokban áttöltött aszerint, ahogy azokat Varsányi Irén játszotta. Művészi hivatottságának egyik legtündökösebb megnyilatkozása és tanúsága, hogy színház-sikereinek legragyogóbb korszakában csodálatra méltó, szinte páratlanul álló művészi lemondással, felejtethetlenné tette magát. Varsányi Irén a John Gabriel Borkmannban, mint öregasszony, fényes pályafutásának egyik legnagyobb diadalát aratta.

És mennyi báj, kedvesség, huncut jókedv, pajzanság, humor csillog ki belőle, ha vigjátékban vagy bohózatban szerepel. Csupa melódikus kacagás, szívet-lelket végigsimogató mosoly ilyenkor a lény. *Flers és Caillavet, Pierre Wolf, Tristan Bernard* és más külföldi vigjáték- és bohózatírók egész sereg darabjában csakugy tündökölt, mint amilyen mesteri tökéletességgel muzsikált a lelkek orgonáján őszinte, liúktető szentimentalizmusával, átértett szomorúságával. Az, amit Goldoni klasszikus vigjátékának, a Fogadósnénak Mirandolinájával produkált a legislegszebb színházi élmény soha el nem múló aranyos varázsával fog át mindannyiunkat. Varsányi Irén az a színésznő,

(Köt. v. füz.) (Oldal) [redacted]
aki a színjátszás zenekarának minden hangszerén egyforma művészi tökéletességgel játszik.

*

Az otthona egy ugrásnyira van az öltözőjétől, a Lipót-körút 7. számú bérpalota második emeletén. Hat artisztikusan berendezett szoba. Az ablakok fehér függönyein alig hatol át az utca profán zenebonája. Ez a harmonikus csend birodalma. Varsányi Irén élete nem a nyilvánosságé többé, amikor esténként utójára eltűnik a kuliszszák mögött és leomlik a függöny. Azok közé a ritkaságok közé tartozik, akik nem szeretik, ha a művészetben tul rendkívüli egyéniségük titkait is kutatják, ha a színházon kívüli életük érdekesebb mozzanatait felől kíváncsiskodnak.

Pedig ma azért mentünk el hozzá. Délszaki növények, pálmák a télikertszerű előszobában. Varsányi Irén szalonjában olvasgatott éppen, amikor betoppantam hozzá. A halódó nap az arcát esőkolgatta és bársonyos, mélytűző, okos barna szeme szeliden és simogatón fénylett az enyhe homályban.

— Legjobban szeretném, mondja, ha negatív intervjut kérne tőlem. Ha azt kérdeznék, hogy mit nem szeretek. Akkor könnyű volna válaszolnom. Nem szeretem, ha azt kérdik tőlem, mit csinálok, amikor nem játszom mik a szórakozásaim, a passzióim, a terveim, nem szeretem az intervjukat.

És egyik szó a másikba kapcsolódott, kérdésre

jött a felelet és Varsányi Irén szinte monumentálisnak tűnt fel előttem egyszerűségében és fantasztikusan igaz szerénységével.

— Hol statisztáskodtam? A Nemzeti Színházban voltam először nagy színpadon és napi egy ezüstkoronát kerestem. Ez volt az első keresményem, amit mindjárt elcukrárdáztam természetesen.

— Amikor a Vigszínházba szerződötték, azonnal nagy szerepeket kapott, Művésznő?

Varsányi mosolyog és tagadóan rázza a fejét.

— Akkor nem volt olyan jó dolgunk, mint a mostani fiataloknak. Akkor nem volt lehetséges egyik napról a másikra nagy színésznőnek lenni. Mi megjártuk azt a bizonyos lépcsőt, ami küzdelmes ugyan, de jó és egészséges dolog.

— Most nemcsak a drámaírodalomban, hanem a közönség művészi ízlésében is fájdalmas dekadenciát tapasztalok nemcsak nálunk, de mindennütt. Nem kell tovább mennünk, csak a színházak műsordarabjainak a címén kell végigfuttatnunk a tekintetünk.

Embrassez moi! Ça! Ta bouche! és már tudjuk is, mit tartalmaz a darab

— Érdekes, hogy akkor, amikor a Vigszínház megnyitotta a kapuit, akkor is az ilyen kis párisi sikamlóságoknak és léhaságoknak volt sikere. Ezeké tetszetek és ezek fenyegetnek bennünket most is.

— Micsoda boldogság volt, amikor eljött az az éra, melyben kivirágzott a komoly színházi irodalom, amikor nagyszerű darabokat és remekbeöntött szerepeket írtak nekünk. Hogy vártuk akkor is a megváltást. És megjött. *Bródy Sándor Dadája* volt az első megnyilatkozása annak a tündériesen termékeny korszaknak, amely elkövetkezett. Figyje el, ez nagyon komoly, nagyon nagy dolog volt akkor. *Sajnos, a publikum most ismét kevesebb érdeklődést tanúsít az értékes, az igazán szép darabok iránt, ami reánk, komoly színházi nézők nézve valóságos csapás.* Megint az operett, a revü, a könnyű, sikamlós, piszkos kis francia bohózatok kellene.

— Megengedem, hogy ez talán csak muló jelenség, talán csak egy átmeneti láz, de nekünk

kár minden héltől, hónapért és esztendőért, amit nem kimondottan értékes, szép darabokkal tölünk el.

— Mi most várjuk a megváltást. Talán még is bekövetkezik hamarosan egy új kivirágzás, olyan, amilyen volt.

— Drága Művész, árulja el, hogyan éli át

Bevallom, elfogultabb voltam, mint amilyen egy általában szoktam lenni, mert színész lakásán most jártam először, sőt: színésszel interjút is most csináltam először. Érthető tehát, hogy kissé bátortalanul csöngettem be Kürti József Baross-utcai lakására és beszélgetésünk során olyan jó volt fellélegzeni, hogy „No hál Istennek, a színész sem emberevő“.

— Hát ki volnék más, mint egyszerű polgár-ember! — mondja nyílt, ragyogó mosollyal a művész, aki így, szemtől szembe, a rivalda lámpáinak fénye nélkül magasabb és derűsebb ember, jovialis kézszorításu, az életet nem agyonanalizáló, hanem „ugy ahogy van“ élvező. Életintériorje az otthon, drága élettárs, szép fiatal aszszony és öt reménység az életfáján: öt gyermek.

A térs szalon, ahol beszélgetünk, puritán, világos, egy pillantással átfogható. Nincsenek kis zugok, szeszélyes szobadiszkek, nyugtalan vonalak; a szalon-garnitúra világos selyme a parketta tükrében nézegeti magát, (a szőnyeghiány, azt hiszem, az állami színházban becsületesen eltöltött tizenkét évnek egyik beszédes bizonyossága) s a nagy ablakokon csak úgy árad be a fény és megragyogtatja a tisztaságot.

A pamlag mögött élő zöld szobanövény, az asztalkán — kosztümös fényképen — a ház ura, amint rettenthetetlen pózban áll, dacolva minden hatalmasokkal s a dedikálás a kép alatt olyan kedves és enyhe, mint az elvonuló viharfelhők alján ragyogó napsugárcsík: A rettentő Nagyur fotográfiáját átnyújtja az ő drága kis feleségének a rettentő férj. 1921 április 19.

Mint ez a pár, kedves sor, ilyen Kürti József egészben. Derűs, közvetlen, egyenes, nyoma sincs benne páthosznak, póznak, nem is akar a kérdéseknél sokat időzni, — minek? Az élet egyszerű s a legtisztább művészet is egyszerű, ha el nem komplikálják. Amit végre mégis mond magáról, az tükröz, amiben töretlen egészben ott áll a művész. Beszéd közben, úgy érzem, nem lehet pusztán véletlenség a sorstól, hogy az Ezüstlakodalmom ösztönös jószágokkal telített emberi s

éppen ezért mélyen megkapó férfialakját éppen ő alakítja.

— Hogy ki voltam, tudják. Mit értem el, tudják. Életem nagyobb állomásai: Ödipus király, A siralomház, Attila, a Nagyur... ezt is tudják.

és hogyan dolgozza fel szerepeit, amelyekben úgy tűndököl mindig, hogy mámorba és kábulatba ejti az egész nézőteret?

— Amikor elolvasom a darabot, válaszolja egy kissé elgondolkozva Varsányi Irén, akkor magamban azonnal el tudom képzelni azt az alakot, akit színpadra kell vinnem. Mondom az elképzelt kép precízen kialakul bennem és mégis sok-sok próbán át nem tudom negesindolni, azt, amit szeretnék. Sokszor igazán nagyon tehetségtelen vagyok a próbákon — teszi hozzá ennivalóan kedvesen, szerénykedve. — Amikor azután már teljesen a véremben és az idegemben van egy a szöveg, mint a darab értelme és lényege, amikor már nemcsak a magam szerepét tudom, hanem mindenkiét — akkor egy próbán, valahogy úgy megtalálom az elképzelt színeket, hangulatokat, mozdulatokat, keresetlenül, minden segédeszköz nélkül. Ha egy új darabra készülök, három héttig mindenről lemondok. És tanulok. Hogyan? Ahogy jön, amint kedvem van rá. Teljesen rapszódikus. Ilyenkor nem járok sehova, még színházba sem, pedig ha nem játszom magam, nagyon szeretek saját szórakoztatásomra színházba menni.

*

Egy bizonyos. Varsányi Irén nemcsak a legnagyobb magyar színésznők egyike, hanem a leglelküsemertesebb, legkomolyabb, legmélyebben gondolkozó, legintelligensebb emberek közül való, aki képes arra, hogy egy szerep átvétele után azonnal három-négy óráig töprengve tűndököl azon, mit is akart a költő, hogy gondolja, miképpen képzelte el a szerep megtestesítőjét.

— Az én életem, mondja, itt perog le a Lipótköruton. A lakásom és a színház között.

— És külföldre nem megy, nem vágyódik egy kissé a Rivierára vagy Párisba és London nem csábítja néha?

— Nem mondom. Szeretek utazgatni és élvezni a szépet. A nyáron el is megyek két hónapra a kisleányommal Angliába. Franciaországban már voltam.

Két gyönyörű gyermeke van Varsányi Irénnek. Egy leány és egy fiu, Terézia és Pál. Ők az egyetlen pozitív boldogság Varsányi Irén számára, a művészetén, a színházon kívül.

Körülmékek. Koszoruk, diadalmi jelvények, egy tomboló sikerekben gazdag karriér nyomai, szobrok, vázák és más emlékek — hol vannak? És hol vannak a fotográfiák százai?

Varsányi Irén felemeli a mutatóját és szó nélkül, lassan, komolyan a szívét kopogtatja meg vele. És csak ennyit mond:

— Az emlékeimet mind idetettem.

És majd magammal viszem őket...

A szívemmel...

Vásárhelyi Gyula.

Hiszen a színész élete nyitott könyv, amiben mindenki lapozhat. Szatmári diák voltam, tizenhat éves koromban érlelődött meg bennem a vágy, hogy színész legyek. Ellenezték-e? Nem nagyon. Anyám, szegényke, nem volt elragadtatva s fáj nekem, hogy a sikert, ami igazolta vágyaimat, már nem érte meg.

— Most hogyan élek? Délelőt próbálok, délután tanulok. Kávéházba nem járok; néha az Otthonba, a Fészekbe, egyébként mindig itthon vagyok, amikor csak lehet... S ez mily kevés!

— A vágyaimról? Maga szörnyű, mindent kizsed az emberből — szól nagyot kacagva, de azután elkomolyodik, mert valamiről beszél, ami egész lelkét betölti, amit szeret és sokra tart: az írásról. Csodálatos dolog ez, csaknem minden művészen él még egy másik művészetért való rajongás, amiben úgy érzi, csak úgy kiélhetne volna magát vagy még jobban, mint a meglévőben. Kürti József szabad idejében ír.

— Irni, ez a pihenésem. Regényem, elbeszélésem, verseim vannak készen s nincs velük más tervem, mint hogy megírtam őket a magam gyönyörűségére, magamnak. A legnagyobb függetlenség, amit írni kívánhat magának, mert sem a kiadó, sem a közönség, sem a politika nem befolyásol, az írásban korlátlan ur vagyok, hiszen magamnak írok. S mert ez tisztább formája az egyéni átélésnek, mint az interpretáló művészet, — akár a legtökéletesebb alakításban, — irni talán még jobban szeretek, mint játszani. A színházak azonban nem szeretik bennem az író, félnek, hogy egyszer csak egészen elvisz a színpadról, mert ahhoz, hogy az írásnak szenteljem magam, teljes időbeli függetlenség kellene, ami nincsen, hiszen két hónapja vagyok a Vigben s már két nagy szerepet játszottam, most próbálok a harmadikat.

— Klasszikusokat vagy moderneket szeretek? Szeretek mindent, ami szép. Klasszikus nekem Géraldy is, mert szép, és klasszikus a Háború és Béke, amit most olvasok, mert olyan szép...

— Vágyam és céloim tehát — mert hogy vágyai még a legmegelégedettebb embernek is vannak —, télen színészkedni, nyáron gazdálkodni és költőnek lenni.

Ez az életprogram: a magyar ember örök összetartozósága a Földdel és a lélek nagy szerepe a költészettel, mindennél beszédesebben magyarázza Kürti József portréját. Verseit kéresemre megmutogatja, egyet elkérek közlésre az emberszeretettel, Isten-hittel és krisztusi filozófiával ékes versek közül, amelyekben nem a kosztümös színész mondja el mesterien az író szavát, hanem Kürti József, az ember, belülről fakadt érzéseit és futó gondolatait.

A munkabérem.

Ha elereszt a nagy robotoltató
Gazdám: az Élet, — mindent felfaló
Ilyenkor hangos «gyi jakól» járja
S kacagástól zeng a házam tája:
«Hőc, hőc katonal! Szól a trombita!
Megjöttél hozzánk, édes apuka!»

Ha a Gazda szólít s menni akarok,
Nyakam ölelik parányi karok,
Játékos kezük a térdem fogja
S kis csókos ajkuk halkan susogja:
«Hőc, hőc katonal! Szól a trombita!
Édes apukánk, ne menj sehova!»

Kegyetlen Gazdám, hánytól, vetettél,
Robotomért azért megfizettél.
Mit nékem: arany, a dus vagyona,
Királyi díj a gyermekim szava:
«Hőc, hőc katonal! Szól a trombita!
Édes apukánk, csak siess hazal!»

Az ajtón tulról, a szomszéd szobából kacagás hangzik. Először a legbátrabbik jön be apja hívására: a kékszemű, szőkehajú, hatéves kis Kürti József. Tapsifüles, nagyokat pislantó belga nyulacsakáját hozza a karján. Azután a legkedvesebb színpadi szenirozásnál is kedvesebb jelenet, a különböző ajtókon bejönnek a Kürti kisasszonykák, tizenhárom, tizenegy, és hét évesek, Annuska, Juliska, Vilmácska és legutóljára a nagyon szegénylős hároméves, kis piros topánkás Pistike is leereszkedik hozzánk. A nyulacska a földre ugrik és szökődögni kezd a fal mentén, s Kürti József, a tragikus Ödipus király és sok nagy szerep művészi alakítója nagyokat kacagva ered a nyulacska után, az öt szép gyermek pedig körülsikongja és ölelgeti ezt a drága apukát.

Simán Erzsébet.